

## POSTANOWIENIE

Dnia 21 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania J. P.  
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.  
o umorzenie należności z tytułu składek,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń  
Społecznych w dniu 21 czerwca 2022 r.,  
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego,**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] na rzecz adwokata A. M. K. kwotę 1.800 (tysiąc osiemset) zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej odwołującemu się w postępowaniu kasacyjnym.**

### UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 18 listopada 2020 r., po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy J. P. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 30 sierpnia 2018 r., którym oddalono odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. z dnia 23 grudnia 2016 r. odmawiającej wnioskodawcy umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i

Fundusz Pracy za wskazane w decyzji okresy w określonych kwotach, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że przyznał pełnomocnikowi wnioskodawcy koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (pkt I), w pozostałej części apelację oddalił (pkt II) oraz orzekł o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym (pkt III).

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, że organ rentowy zasadnie odmówił wnioskodawcy, jako osobie prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą, umorzenia należności z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne za okres od marca 2001 r. do lipca 2002 r. skoro nie opłacił on należności z tytułu składek niepodlegających umorzeniu w terminie, o którym mowa w art. 11 ust. 11 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby, prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551 ze zm., dalej jako ustawa abolicyjna), tj. w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji „warunkowej”, o której mowa w ust. 8 tej ustawy. Sąd Apelacyjny wskazał także, że dokonanie zabezpieczenia spornych należności niepodlegających umorzeniu za okres od marca 2001 r. do lipca 2002 r. wpisem do księgi wieczystej hipoteki na nieruchomości należącej do wnioskodawcy, dokonany w dniu 9 czerwca 2010 r., spowodowało zawieszenie biegu przedawnienia tych należności, ponieważ należności jako objęte hipoteką przymusową, nie przedawniły się stosownie do art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009, dalej ustawa systemowa). Natomiast powołany na rozprawie apelacyjnej przepis art. 154 § 8 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 479 ze zm.), przewidujący 2-miesięczny termin wygasania „zabezpieczenia, o którym mowa w art. 164 § 1 pkt 2-5” wszedł w życie dopiero z dniem 9 czerwca 2018 r., czyli nie obowiązywał na dzień wydania zaskarżonej decyzji z dnia 23 grudnia 2016 r. a ponadto wnioskodawca nie uprawdopodobnił, że zaistniały przesłanki wymienione w tym przepisie.

Wnioskodawca w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, domagając się uchylenia w całości zaskarżonego wyroku, jak i wyroku Sądu Okręgowego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi

lub sądowi równorzędnemu oraz zasądzenia od organu rentowego kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym według norm prawem przepisanych, a w przypadku nieprzyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania o nieobciążanie skarżącego kosztami postępowania kasacyjnego (art. 102 k.p.c.) ze względu na jego szczególną sytuację materialną i zdrowotną i o przyznanie pełnomocnikowi z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu skarżącemu w postępowaniu kasacyjnym, które nie zostały zapłacone w całości lub w części. Skarżący wniósł również o rozpoznanie sprawy na rozprawie z uwagi na występujące zagadnienia prawne.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach z art. 398<sup>3</sup> § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. zarzucono zaskarżonemu wyrokowi naruszenie: 1) art. 6 k.c. w związku z art. 24 ust. 5 ustawy systemowej w związku z art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że skarżący ma udowodnić, czy doszło do wygaśnięcia zabezpieczenia, podczas gdy to organ rentowy powinien wykazać, że do wygaśnięcia zabezpieczenia nie doszło i że nadal ono istnieje, zwłaszcza po upływie ponad 10 lat od dokonania zabezpieczenia, mając na uwadze, że skarżący jest osobą chorą psychicznie i niepełnosprawną, 2) art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w związku z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2018 r., poz. 1009, dalej jako nowelizacja z dnia 13 kwietnia 2018 r.), przez: a) niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że sąd przy dokonywaniu oceny zarzutu przedawnienia należności z tytułu składek nie ma obowiązku zbadania z urzędu, czy zabezpieczenie wygasło i że to odwołujący ma obowiązek wykazać lub uprawdopodobnić, że zostały spełnione przesłanki wynikające z art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, b) błędną wykładnię i przyjęcie, że to na skarżącym ciąży obowiązek wykazania wygaśnięcia zabezpieczenia, podczas gdy to organ powinien udowodnić, że zabezpieczenie nadal istnieje, 3) art. 382 k.p.c., przez niezebranie materiału dowodnego niezbędnego do ustalenia kwestii przedawnienia należności z tytułu składek, w szczególności brak ustalenia, czy zabezpieczenie wygasło, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, 4) art. 328

§ 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 7 listopada 2019 r. w związku z art. 391 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku z pominięciem ustalenia faktów odnośnie do istnienia zabezpieczenia, w szczególności brak ustalenia, czy zabezpieczenie wygasło, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do następujących pytań:

1) „czy sąd, badając kwestię przedawnienia należności z tytułu składek ma obowiązek zbadania z urzędu, czy doszło do wygaśnięcia zabezpieczenia na mocy art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji?”,

2) „na kim spoczywa ciężar dowodu na podstawie art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, tj. czy to skarżący powinien wykazać, że zabezpieczenie wygasło, czy też organ powinien wykazać, że zabezpieczenie nadal istnieje?”

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o oddalenie skargi oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem

sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., V CSK 143/16, LEX nr 2135552; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, LEX nr 2069457; z dnia 1 grudnia 2015 r., I PK 71/15, LEX nr 2021944).

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie tej przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania.

Stosownie do utrwalonego orzecznictwa dla przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c. konieczne jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr

1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Jednocześnie zagadnienie prawne powinno być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571). Przez istotne zagadnienie prawne należy rozumieć też problem, którego wyjaśnienie byłoby konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398<sup>13</sup> § 2 k.p.c.), i także w związku z podstawą prawną stanowiącą podstawę wydania zaskarżonego wyroku. Musi więc ono pozostawać w związku ze sprawą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Tymczasem oba z przedstawionych w skardze kasacyjnej „zagadnień prawnych” zostały sformułowane w odniesieniu do art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, który to przepis nie stanowił podstawy prawnej wydania zaskarżonego wyroku. Po pierwsze, § 8 został dodany do art. 154 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji na mocy art. 2 nowelizacji z dnia 13 kwietnia 2018 r. i wszedł w życie z dniem 9 czerwca 2018 r. Tym samym powołany przez skarżącego art. 154 § 8 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji nie mógł stanowić podstawy prawnej zaskarżonej decyzji z dnia 23 grudnia 2016 r. w przedmiocie odmowy umorzenia należności, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy abolicyjnej, na co trafnie zwraca uwagę Sąd Apelacyjny. Z ukształtowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego co do zakresu kontroli sądu w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wynika jednoznacznie, że odwołanie od decyzji organu rentowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych pełni rolę pozwu i wszczyna postępowanie sądowe (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UK 105/98, OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 529 oraz z dnia 26 września 2005 r., II UZ 52/05,

OSNP 2006 nr 15-16, poz. 254). Przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od decyzji organu rentowego ogranicza się do okoliczności uwzględnionych w decyzji, a spornych między stronami; poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 oraz z dnia 25 maja 1999 r., II UKN 622/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 591). Przed sądem ubezpieczony może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, natomiast nie może żądać czegoś, o czym organ rentowy nie decydował. Z tego względu odwołanie wnoszone od decyzji organu ubezpieczeń społecznych nie ma charakteru samodzielnego żądania, a jeżeli takie zostanie zgłoszone, sąd nie może go rozpoznać, lecz zobowiązany jest postąpić zgodnie z art. 477<sup>10</sup> § 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2010 r., II UK 84/10, LEX nr 661518). Zatem kontrolna rola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej, bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477<sup>14</sup> § 2 i art. 477<sup>14a</sup> k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210).

Po drugie, co wynika z przedstawionych wyżej rozważań, przedmiotem zaskarżonej w niniejszej sprawie decyzji organu rentowego była wyłącznie kwestia – wobec niezaskarżenia przez skarżącego decyzji warunkowej z dnia 9 listopada 2016 r. – spełnienia przez niego wynikających z tej decyzji warunków umorzenia zaległości składkowych. Po trzecie, obecnie w toczącym się postępowaniu organ rentowy - a zanim sąd - nie ocenia prawidłowości decyzji wydanej na podstawie art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej. Natomiast między decyzją z art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej a decyzją z art. 1 ust. 13 tej ustawy występuje jedynie taki związek, że ustalenie w decyzji z art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej kwot należności podlegających umorzeniu wiąże w postępowaniu w sprawie wydania decyzji z art. 1 ust. 13 ustawy w zakresie należności i okresów uznanych ostateczną decyzją za obejmujące składki podlegające umorzeniu. Po czwarte, Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu

zaskarżonego wyroku w sposób obszerny przytoczył motywy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2020 r., P 2/18 (OTK-A 2020/18), w którym wyjaśniono, że art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, wyłączając przedawnienie, stwarza bardziej elastyczne i dogodne możliwości w zakresie spłaty długu dla płatników składek i organu rentowego. O ile cechą właściwą podatkom jest ich nieekwiwalentność, a ich funkcją jest zabezpieczenie równowagi budżetowej państwa, to składki na ubezpieczenia społeczne są daniną publiczną o charakterze ubezpieczeniowym i - co do zasady - ekwiwalentnym, i jako takie podlegają szczególnej ochronie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2022 r., III USKP 110/21, LEX nr 335072). Po piąte, przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach, z których wywodzi korzystne dla siebie skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie. To interes strony, jakim jest wygranie procesu, nakazuje jej podjąć wszelkie możliwe czynności procesowe w celu udowodnienia faktów, z których wywodzi korzystne skutki prawne. Sąd rozstrzyga sprawę według właściwego prawa materialnego na podstawie koniecznych ustaleń faktycznych uzyskanych dzięki zebranych dowodom. Na te ustalenia składają się dowody, które przedstawiają w pierwszej kolejności same strony, zgodnie z obowiązkiem wynikającym z k.p.c. Nieprzedstawienie dowodów może mieć dla strony negatywny skutek w postaci przegrania procesu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2021 r., I USKP 57/21, LEX nr 3352069).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy oddalił wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, ponieważ żądanie zasądzenia kosztów w postępowaniu kasacyjnym odnosiło się wyłącznie do wydania przez Sąd Najwyższy wyroku oddalającego skargę - w razie przyjęcia jej do rozpoznania i rozpatrzenia. Natomiast koszty odpowiedzi na skargę kasacyjną, w której nie wskazano argumentów dotyczących przyczyn kasacyjnych (art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.), uzasadniających odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie mogą być uznane - w razie odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania - za koszty celowej

obrony w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398<sup>21</sup> k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2015 r., V CSK 353/14, LEX nr 1628961 czy z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, OSNC 2015 nr 7-8, poz. 91).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie § 8 pkt 6 w związku z § 16 ust. 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).

[as]